

Rememorăm

Tompa GÁBOR

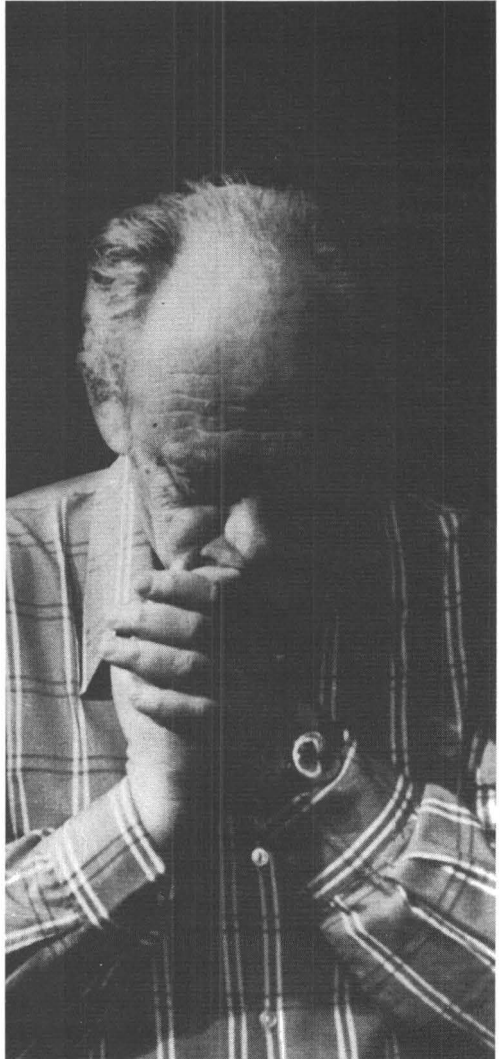
Magia Harag

Teatrul este arta clipei trecătoare. Oricâte tehnici s-ar inventa pentru a conserva sau prelungi miracolul clipei, magia unică a serilor de teatru se pierde. Amintirea unui spectacol, a unei performanțe actricești, a unei soluții regizorale sau a unei imagini scenice trăiește până când spectatorii săi își mai aduc aminte.

Totodată, în toate spectacolele mari, din toate timpurile, se condensează amintirea multor creații teatrale anterioare, știința, experiența, sensibilitatea artei teatrale din epocile precedente. În adevăratul Teatru Mare, tradiția și inovația sunt prezente simultan, mână-n mână.

Sunt puțini regizori în creația cărora acest dualism constituie o unitate organică și care știu să se inspire din cele mai bune tradiții, dar sunt capabili să-și exprime viziunea despre lume mereu prin noi mijloace de expresie și sunt dispuși ei înșiși de o continuă reînnoire ținând mâna în permanență pe pulsul vremii în perpetuă schimbare, căutând răspunsuri la cele mai misterioase întrebări ale existenței și conviețuirii umane. Numai cei mai mari sunt în stare de așa ceva. Harag Gyorgy făcea parte dintre aceștia.

Dacă am aduna într-un volum articolele, interviurile, confesiunile de creație, declarațiile și nu în ultimul rând „textele” lui rostite la repetiții, am putea obține o prețioasă și autentică apropiere estetică a realismului teatral magic, ca esență a viziunii moderne asupra lumii.

Ce înțelegea Harag prin realism? Nu o expresie stilistică, ci un mod de gândire artistică înrădăcinat în studiul nemilos al societății, în urma căruia Oglinda hamletiană, ca sinteză a realității, devine posibilă. Spectacolele lui Harag s-au născut dintr-o profundă analiză a socialului, a individualului, reușind să devină metafore capabile să înglobeze esența gândului și a acțiunii.

Stilul spectacolelor lui Harag s-a născut, nu de puține ori, în timpul fascinantelor lui repetiții. Cei care au lucrat cu el sau au participat la procesul de devenire al spectacolelor (la repetiții sala era deseori plină de artiști, tehnicieni de teatru, critici și prieteni) au putut remarca faptul că Harag nu le sugera niciodată colaboratorilor săi soluții prefabricate, nu urmărea în mod rigid idei preconceptionale. Toate elementele spectacolelor sale puteau suferi modificări până în ultimele momente ale repetițiilor, dar erau subordonate întotdeauna esenței, adică ideii de spectacol.

La o privire rece a spectacologiei lui s-ar părea că Harag a străbătut o cale artistică lineară și ascendentă. În realitate, cariera lui teatrală de peste decenii s-a împlinit în condițiile luptei continue împotriva conformismului artistic într-un context politic nefavorabil. Întreaga lui viață are valoare morală exemplară. Cu toate că a experimentat de tânăr infernul fascist al lagărelor, n-a știut ce este ura dintre oameni aparținând diferitelor etnii. A fost un artist universal, care a lucrat într-un mod cât se poate de firesc cu colaboratorii săi din diverse țări și de diverse naționalități. În relațiile umane a fost călăuzit exclusiv de nevoia teatrului de calitate, artistică, etică și morală, și acest criteriu le excludea pe toate celelalte.

Lucrând mult în provincie, cu trupele de teatru maghiare din România, pe „lungimi de undă” nefavorabile, opera sa nu s-a integrat îndeajuns nici în arta teatrală din Ungaria, nici în teatrul românesc, în pofida faptului că a fost unanim recunoscut de critica și de oamenii de teatru. Acest fapt nu l-a afectat, însă, câtuși de puțin. Era mereu preocupat de căutările lui proprii, neuitând nici un moment cel mai puternic argument capabil să declanșeze noi și noi proiecte de spectacol: prezentul. Era de aceeași vârstă cu propria lui modernitate. Aș spune, întrucâtva mai subiectiv: a fost un *Prospero* al artei teatrale. Prezența unor Maeștri în viața noastră teatrală a fost, este și va fi mereu indispensabilă pentru conservarea conștiinței noastre profesionale. Teatrul lui Ciulei, Pintilie, Esrig, Penciucescu, Harag, Mugur au constituit un puternic îndemn pentru generația următoare. Unde sunt urmașii lor de astăzi?

Au trecut 15 ani de la trecerea în neființă a lui Harag Gyorgy. Ar fi avut acum 75 de ani. Odată a mărturisit, că cele mai oribile două sentimente în teatru te cuprind când trebuie să te duci la repetiție, și când nu trebuie să te duci la repetiție. Tot el le-a spus tinerilor regizori, cu ocazia unui colocvium la Bârlad: „Vă doresc să aveți cât mai multe eșecuri, ca să puteți rămâne oameni!”.

În mocirla morală în care riscă să se scufunde teatrul românesc tindem să ne punem o întrebare pe cât de prematură, pe atât de absurdă: unde sunt vremurile bune de odinioară???